

"לבניינה של תורה" – חלק שני

שיחה שנמסרה בביהמ"ד כפי מו"ר ראש הישיבה, הרב ברוך ויזר שליט"א

"שיהיו דברי תורה משוננים בפיו"

שיחה לרגל שבוע החזרות

"בראתי לו תורה תבלין"

אחד מבין כותבי המכתבים שקיבלתי בתחילת הזמן – לאחר שהצבנו את השאלה: כיצד נצליח להגשים את הסיבה שלשמה באנו לישיבה – ציין שהדבר ששינה אותו, גרם לו לאהבת תורה ולשינוי נפשי הוא העובדה שהוא הרגיל את עצמו לחזור רבות על לימודיו. אנו מצויים בימים מיוחדים, ימי שובבי"ם, שעליהם נכתב בספרי הפנימיות¹ שהם ימים מיוחדים לתקן את פגמי הנפש, בפרט בענייני קדושה. הדבר מובא אף בספרי הפוסקים².

בכל שנה אני ממליץ מאוד ללמוד את חוברת "נתיבות שלום" על ימי השובבי"ם, בה נכתב רבות על לימוד תורה. בעל ה"נתיבות שלום" מביא שם³ שבישיבות מסוימות נהוג להגדיל את שעות ה'סדרים' בימי השובבי"ם. למשל: סדר שבדרך כלל נמשך כשלוש או ארבע שעות, אורך בימי השובבי"ם בישיבות הללו כחמש שעות. זאת במטרה שיתרגלו ללמוד תורה יותר ברציפות. מעלתו של הלימוד בימים הללו כל כך גדולה והתיקון שהוא פועל כל כך משמעותי, ולכן ראוי להתאמץ שהלימוד יהיה יותר שלם, רציף וממוקד.

כתב ה'חזון איש'⁴: "ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התוהו, האפס וההעדר. הרי זה זורע ושולח עליהם" – על הזרעים – "מים לסחפן."

עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק. בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה, וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח. מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד ולהתפלל על זה תמיד. ה'חזון איש' מדגיש נקודה מאוד משמעותית והיא רציפות הלימוד.

"הטיפול והטרדה העולמית"

עוסקים רבות בניתוח פגעי המדיה. בדרך כלל מדגישים את החיסרון שבתוכן שהמדיה מאפשרת, שהוא סותר את ענייני הקדושה. הדבר הזה אכן הורס, מחבל ומשחית, הורס אנשים ומשפחות. אמנם, ייתכן שהנוק היותר גדול ועמוק של המדיה אינו בנקודה זו, אלא בכך שהשעבוד למסכים יוצר שינוי צורה בבני האדם. שמעתי מאנשי מקצוע שבנוסף לכל הבעיות הנפשיות הכרוכות בעולם המדיה, אנו נתקלים היום יותר ויותר בבעיות קשב וריכוז ובהוסר יכולת להתעמק.

אתן דוגמא אקטואלית. מו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א נוהג לומר שאדם שלומד גמרא בעיון יודע לקרוא גם עיתון בעיון. היום נשיא ארצות הברית נפגש עם ראש ממשלת ישראל בעניין 'תכנית המאה'. האם ביכולתנו להתבונן על כך מעבר לפוליטיקה קטנונית? האם אנו יודעים להתבונן על כך בעיניים מעמיקות ולהבחין בתהליך שהקב"ה מגלגל? התרבות השלטת כיום גורמת לרדידות שכלית זו.

בנוסף היא מובילה לרדידות תקשורתית, לחוסר יכולת לפתח שיחות עומק בין בני-אדם, לחוסר יכולת לקיים קשר נפשי עמוק בין איש ואישה. הקשר המצוי כיום הוא קשר שטחי, רדוד

¹ עיין טעמי המנהגים, סימן תתסה (בשם האריז"ל): "טעם שנוהגין להתענות שובבי"ם ת"ת, מפני שימים אלו מסוגלים לתקן עוון קרי יותר מכל השנה להתענים בהם".

² עיין באר היטב, סימן תרפה, סעיף קטן ב

³ עמוד נז (בשם בעל יסוד העבודה)

⁴ קובץ אגרות, חלק א, אגרת ג

שנאמר⁷: 'יפן יסורו מלבבך פל ימי תייד' וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח". מימוש הציווי "והגית בו יומם ולילה"⁸ המוטל על יהודי במשך כל ימי חייו הינו לכאורה בלתי אפשרי. הלוא על היהודי מוטלות חובות נוספות, כגון: קיום המצוות בנעימות ובשמחה, אחריות על קיום גופו, תשומת לב וטיפול במשפחתו – אם כן כיצד יוכל לממש ציווי זה? אם כן עולה שהאדם חייב ללמוד תורה בכל חייו לפי כוחותיו, לפי המציאות בה הוא חי⁹. למשל: מוטל עליו לפרנס את משפחתו, הרי הוא לא יכול לחכות שירד מן מן השמיים, אך הדבר אינו מחייב שעליו לעבוד בכל שעות היממה. עליו לשקול בדעתו את הנדרש לשם כך.

על כל פנים הציווי "והגית בו יומם ולילה" מורה שכל יהודי – לא משנה אם הוא עשיר או עני, מהנדס או איש מחשבים, נגר או סנדלר, ואפילו רב (כפי שהיה הרב אברהם שפירא זצ"ל אומר בדרך צחות¹⁰) – צריך ללמוד תורה בכל משך חייו.

"יודעי שמך"

בנוסף לכך, ישנו חלק שני במצוות לימוד התורה, והוא: חובת ידיעת התורה כולה¹¹. הרמב"ם¹² מדריך כיצד הוא האופן ללמוד תורה. הוא כותב שיש לאדם לחלק את יומו אם מדובר על בעל אומנות הרי שעליו לעבוד כשלוש שעות וללמוד תשע. "אותן התשע: קורא בשלוש מהן בתורה שבכתב, ובשלוש בתורה שבעל פה,

וחיצוני. זה נורא ואיום. איני יודע כיצד יתקן נזק עצום זה.

אתמול דיבר כאן הרב יהושע כהן שליט"א על גדלות של תורה, אולם אין סיכוי לאופק גדול ורחב ולפיתוח עומק כאשר כל דפוסי החשיבה מורגלים לפעול מהר ובאופן רדוד. המתנה הגדולה של הישיבה לרוצה לתקן את נפשו היא גם בתחום הזה. התיקון הנפשי לכך הוא לימוד בעיון, לימוד ברציפות. לימוד שאינו נקטע מידי מספר דקות בקימה מהמקום או בבדיקה במכשיר אם התרחש משהו במקום כלשהו בעולם. המציאות הרווחת כיום היא נוראית ואיומה, היא התנהגות כפייתית בעלת היקף עולמי. ייתכן שנזק זה הינו יותר חמור מאשר הנזק הראשון שהזכרנו.

אם הדבר היה נכון הייתי אוסר להכניס מכשירים סולריים לבית המדרש. אולם איני מאמין שזוהי הדרך הראויה. דרך חינוכית כזו אינה יעילה בדורנו. מאידך גיסא, ראוי שאדם יבחר בעצמו ללמוד חמש שעות ברציפות במטרה לדעת את הסוגיה בה הוא אוהו על בוריה מבלי להפסיק כדי להתעדכן במתרחש בעולם. נקודה זו של רציפות והתגדלות דורשת עבודה עצמית, ולדעתי נכון לעשותה בהדרגה. בלתי אפשרי שביום אחד אדם ישנה את הרגליו.

אם נתבונן בדברים הללו נגיע ליותר רצף לימודי וליותר רצף חשיבתי. זוהי מלחמה עמוקה בתרבות הרדידות המהווה אסון עולמי ולאומי, ואת העבודה הזו על הישיבה להקנות.

"והגית בו"

הרמב"ם כותב בהלכות תלמוד תורה⁵: "כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל ייסורין". בהמשך הוא מוסיף⁶: "עד אימתי חייב ללמוד תורה? עד יום מותו,

⁷ דברים, פרק ד, פסוק ט

⁸ יהושע, פרק א, פסוק ח

⁹ עיין אור שמח, הלכות תלמוד תורה, פרק א, הלכה ב: "ונמצא מצוות ת"ת אשר בוודאי אם יבקש האדם טרף ומזון בכל זה אינו נחשב למפריע מצוות ת"ת... וכן למשל אדם חלוש המזג, וכן כל אחד לפי ההכרחיות שלפי הרגלו, וכן לפי טוהר נפשו של אדם... לכן איך היה מחוק הבורא לחוק חיוב ת"ת לכל ישראל, ונתן תורת כל אחד בידו, ואין לאל יד האנושי ליתן המדה האמיתית לזה... ובוודאי צריך להתעצם בה האדם בכל יכלתו, כי כפלה התורה הרבה פעמים ענין למודה, וצריך האדם להלהיב נפשו לשקוד על דלתותיה... שבוה אינו שוה, רק כל אחד לפי מה שהוא אדם".

¹⁰ אהבתי תורתך, עמוד כח

¹¹ עיין שלחן ערוך הרב, הלכות תלמוד תורה

¹² שם, הלכה יא-יב

⁵ פרק א, הלכה ח

⁶ הלכה י

החל מהבוקר ולרוץ לבית המדרש. גם בהפסקת צהרים להמשיך לשבת במטרה לדעת את הדפים ישר והפוך. אם נתאמץ בשבוע חזרות מרוכז זה ונעשה זאת ברציפות הדבר יבנה בקרבנו קומה נפשית בריאה¹⁴.

זוהי תשובה למאבק היצר. הפסוק אומר¹⁵:
”וְהָבֹרֵךְ אֵין בּוֹ מַיִם”, ואמרו על כך חז”ל¹⁶:
”אבל נחשים ועקרבים יש בו”, העיר הגר”א¹⁷
ש”אין מים אלא תורה”. כאשר אדם מונח בתורה גם אם נחשים ועקרבים יטרידו אותו מכל מקום הדבר אינו מעניין אותו כלל. הלוא הוא במימד אחר, הוא שקוע בלימוד, הוא צולל בעולמה של התורה.

איני משוכנע שכולם ישמעו לדברי, אך אני ערב שכל מי שיאחז בדרך זו יהיה מאושר – הוא ירגיש את התורה, הוא יידע את התורה!
הזכרנו את הרב אברהם שפירא זצ”ל, שהיה הרב הראשי לישראל וראש ישיבת ”מרכז הרב”, מגדולי הדור, בוודאי בציונות הדתית. הוא אמר¹⁸ ש”בחור צומח מתוך לימוד רש”י ותוספות”.

שאלו אותי אם צריך לחזור על כל דיבורי התוספות. באופן מעשי יש להתייעץ עם הר”מ האישי, אולם לדעתי אל לוותר על שום דיבור של תוספות, אלא לשבת יום ולילה, עוד פעם ועוד פעם, עד שמצליחים לדעת ולהבין היטב את הנאמר וגם לתת מימד של עומק. מי שזוכה יותר יישב עם הר”מ שלו בזמן הזה ויזכה לקבל גם את העומק העיוני שהרב הוסיף בשיעורי

ובשלוש אחרות מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר. ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן, ופירושן בכלל תורה שבעל פה. והעניינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא”. כלומר, הרמב”ם מורה שאין לאדם להתמקד כל ימיו בחלק מסוים מהתורה אלא עליו להקיף את כולה.

”לשקוד על דלתותי יום יום”

מהדין הראשון נובע המושג של קביעות עיתים לתורה¹³. גם על אדם עובד לדעת שחובה עליו לקבוע לעצמו זמן ללימוד תורה. אמש הייתי בסיום ש”ס של טל רובינזון, אחד מבוגרי הישיבה. כשטל היה בשיעור ה’ הוא ערך בישיבה סיום ש”ס, וגם אתמול בלילה – ביום בו מלאו לו שלושים שנה – הוא ערך סיום נוסף על ’הדף היומי’. טל הוא כיום מהנדס ונולדו לו שלושה ילדים, כן ירבו. היותו שתול וקובע עיתים לתורה מקרינה על כל הנהגות הבית וניכר שהן הנהגות של תורה.

בדרך כלל מייחסים את קביעות העיתים לתורה לאותה חצי השעה-שעה או יותר במשך היום אותן אדם מקדיש ללימוד. אולם, חשבתי לעצמי, שכל אחד מאיתנו בא לישיבה למשך תקופה מסוימת. לאמיתו של דבר זהו הזמן אותו הוא קבע כעיתים לתורה, זוהי קביעות הזמן לתורה. משמעות הדבר שעל שנה זו או על חמש השנים הללו להיות מלאות. הלוא זהו הזמן של ’קביעות עיתים לתורה’ המרכזי בחיינו! אמנם ייתכן וה’ ייתן יכולת להמשיך עוד, וכולנו עוברים תהליכים, אבל זהו הזמן לקבוע את עצמנו בתורה.

”קובץ על יד ירבה”

כאמור, ישנו חיוב לדעת את התורה שלומדים ולכן יש צורך לחזור על כך. החזרה מביאה אותנו לידיעת התורה, לאהבת התורה ולקביעות. עלינו ללמוד במרץ, לא לקום מהמקום עד לשעה מאוחרת בלילה, להיות במאמץ מרוכז

¹⁴ עיין שיחות הרב צבי יהודה, תלמוד תורה, עמוד 34:
”יסודות ההתפתחות בישיבה... היסוד הראשון לכל הוא השקידה... היסוד השני הוא החזרה. יש לשים דגש גדול על השינון, והתכלית היא שיהו דברי התורה חקוקים על הלב ממש. אין גדר קבוע כמה פעמים יש לחזור, אלא איש איש לפי כשרונותיו... הזכירה מבטאת את קשר החיים שלנו לתורה”.

¹⁵ בראשית, פרק לו, פסוק כד

¹⁶ שבת, דף כב, עמוד א

¹⁷ עיין ביאור הגר”א למשלי, פרק יז, פסוק יא

¹⁸ עיין מורשה, חלק א, עמוד קה: ”אדם צריך לשאוף לגדלות, הישיבות נועדו לגדל אנשים גדולים... האדם מתגדל באופן מיוחד על ידי לימוד גמרא”.

¹³ עיין שלחן ערוך, אורח חיים, סימן קנה, סעיף א: ”ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבידנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה”.

על חמישה דפים גמרא רש"י ותוספות. אני בטוח שחלק אכן יעשו כך בגלל דברי כעת. מי שיעשה כך ירוויח ויהיה שמח.

אני מאוד מתפלל שיהי רצון שהקב"ה יעזור לנו ונצליח להתגבר על היצר שהוא כל כך יפחית בעינינו את חשיבות ימי החזרה ואת חשיבות המבחן. זוהי עבודתו, על כך הוא מקבל משכורת... אנו שואפים לבנות בנו את מדרגת הקודש, והגמרא בסוכה¹⁹ אומרת שהיצר הרע מתגרה בתלמידי חכמים יותר מכולם.

עלינו לחזור על הלימוד ברצינות ובהשקעה. נבקש מהחברות שיבחן אותנו על ידיעת הדפים על בורים במילים שלנו. באחד מסיומי 'הדף היומי' פרסמו שבאיטליה לאחר מלחמת העולם לא היה גמרות, ולכן ישבו ארבעה תלמידי חכמים וכתבו מסכתות מהזיכרון ועם הגמרות הללו היהודים למדו. לא לחזור בצורה חיצונית ורדודה, כפי שהודגש אתמול בשיחתו הנפלאה של הרב יהושע כהן. התקיים פה דיון אם שיחה שכזו מרימה או מחלישה, אך לדעתי ברור שהיא מרימה, אלא שתלוי מה נעשה עם המסקנות העולות ממנה. ביכולתנו לבחור אם היא תרום אותנו או תחליש, אנו נחליט על כך. כל אחד יבחר מה לקחת מהשיחה הזו. אני חושב שאם נצליח לטעום טעמו של לימוד רצוף הדבר ייתן לנו רבות. בהצלחה לכולנו ובברכה לסייעתא דשמיא.

העיון. מומלץ לשבת אפילו שעתים ביום ולסכם – גמרא רש"י ותוספות, והמסוגל לכך יוסיף לסכם גם את הנאמר בשיעור. הוא יזכור את הסוגיה הזאת ויצרור אותה – איזה נכס תורני של ידיעת התורה, איזה נכס נפשי של עומק וכוח רצון ובניית אישיות. זה כל כך נפלא ובידינו!

"ובחנוני נא בזאת"

על גבי כל זה ישנה קומה נוספת – המבחן. מבחן זה אינו כמו מבחן של תיכון או בגרות, זהו מבחן של אהבה, מבחן של ידיעת התורה, מבחן של חיזוק ודרבון. מבחן שאנחנו רוצים לעמוד בו.

השתתפתי פעם ברבנות בטקס חלוקת סמיכה לרבנות של הרבנות הראשית, כאשר מספר מבוגרי הכולל קיבלו סמיכה. נאם שם הגאון הרב שלמה משה עמאר שליט"א, שהיה אז הרב הראשי לישראל וכיום הוא רבה של ירושלים. להפתעתי, במשך שלושת רבעי השעה הוא דיבר על התועלת של מבחנים. אנו בישיבה דוחפים לכך בכל מיני תחומים – בלימודי הגמרא, בלימודי ההלכה ובלימוד הגמרא אליבא דהלכתא. אין הכרח, אבל מאוד מאוד כדאי לעשות זאת. יש לנו המון כוחות וכדאי לנו לנצל אותם, אלא שהבעיה היא שהמבחנים בבית הספר ובתיכון קלקלו בעיינו את המושג של מבחן. אולם, זהו המקום לבנות ולתקן. בכוחה של הבחינה להביא לידי ידיעת התורה, שהיא מחובתנו. אני סבור שיותר מכל היא תיתן לנו שלמות ושמחה, סיפוק אדיר לאחר עמל מרוכז ומאמץ.

כדאי לגשת לבחינה לאחר ניצול מלא של שבוע זה – לא לנסוע לשבת כבר ביום חמישי בצהריים, להמשיך ללמוד גם ביום שישי בליל שבת וביום. אף אחד לא יבדוק ולא ירשום את מעשיו של כל אחד, אך הדבר כדאי ומומלץ. חבל להפסיד את ההזדמנות הזו היקרה מפוז! הלוא לבחור אין כל מניעה לשבת ביום שישי מלאחר התפילה וארוחת הבוקר במשך חמש שעות רצופות ללא הפרעות של פלאפון ולחזור

¹⁹ דף נב, עמוד א

